

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації на тему: «Формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності у студентів педагогічного коледжу» здобувача ступеня доктора філософії

Подуфалової Катерини Юріївни

за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Публічна презентація проведена на кафедрі педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

07 березня 2023 року, протокол № 4

1. Актуальність теми дослідження. Реформи системи вищої педагогічної освіти, що відбулися в останнє десятиліття, спрямовані на підготовку вчителя нового типу – компетентного, добре обізнаного з віковою та педагогічною психологією, технологічно грамотного, з високим рівнем розвитку критичного мислення, спроможного брати на себе відповідальність не лише за власні вчинки, а й за долі своїх вихованців. Такого вчителя можливо підготувати за умови максимального наближення практики професійної педагогічної освіти до реальних ситуацій, що трапляються в освітньому процесі.

Сьогодні професійно-педагогічна освіта потребує оновлення структури, змісту освіти і педагогічних технологій підготовки вчителя відповідно до потреб швидко змінюваної школи й ринку праці. Головне завдання педагогічних коледжів – підготовка компетентного фахівця. Це вимагає нових кваліфікаційних характеристик і моделей учителя та вихователя. Але всі інноваційні технології матимуть лише зовнішній характер, якщо не зміняться ціннісні орієнтації вчительської праці, не відбудеться усвідомлення особистісно-професійної відповідальності за свою роботу ще на етапі підготовки в коледжі.

Підвищення вимог до рівня підготовки майбутніх педагогів знаходить своє втілення у законах України «Про освіту» (2021), «Про вищу освіту» (2021), у низці нормативних документів, які наголошують на формуванні компетентної і відповідальної особистості фахівця освітньої галузі. Важливе місце у переліку вимог до педагога відведено його соціальній і професійній відповідальності, здатності до творчої діяльності, спроможності реалізувати свій особистісно-професійний потенціал в соціумі і в системі освіти.

Про важливість проблеми професійної відповідальності педагога свідчить значний інтерес до цього питання психологічної та педагогічної науки і практики. Проблему професійної відповідальності і відповідального ставлення до педагогічної діяльності розглядали в своїх працях вітчизняні (Т. Алексеєнко, І. Бех, І. Біда, Г. Васянович, Л. Веред, Г. Ващенко, В. Галузяк, Р. Гуревич, Д. Демкова, П. Д'ячков, В. Каплінський, А. Кравченко, С. Кузікова, Н. Лазаренко, А. Липка, Г. Ложкін, О. Лазорко, Л. Помиткіна, М. Савчин, І. Сагань, В. Свечаревська, В. Сухомлинський, О. Тітаренко та ін.) і зарубіжні науковці (Б. Йодловська, Г. Йонас, Л. Хамільтон, Ф. Лаурерманн, С. Карабенік, К. Кінена, А. Маслоу, Дж. Роттер, Б. Суходольський, Д. Щепанський та ін.).

З'ясуванню сутності і змісту відповідального ставлення педагога до своєї праці присвятили свої наукові розвідки Г. Васянович, К. Житнухіна, Р. Зозуляк-Случик, І. Зязюн, О. Ігнатюк, Н. Коваль, М. Левківський, В. Лозовой, Р. Миленкова, М. Міровська, І. Осадченко, О. Охріменко, Т. Іванова, О. Пономарьов, Н. Серeda, М. Чеботарьов, Н. Руденко, Р. Сойчук, О. Столяренко, Т. Черкашина та ін.). Роль суб'єктності особистості у розвитку відповідальності стала основою досліджень В. Вишківської, Г. Балла, О. Блинової, О. Кокун, О. Ліннік, О. Міщені, Ю. Місяк, О. Третьак, О. Федан, Л. Хоружої, А. Черепинської, С. Шехавцової, І. Яворської-Ветрової, В. Ямницького та ін. Сутність поняття «відповідальне ставлення» як аксіологічна основа розвитку компетентного педагога розкрито в дослідженнях психологів О. Урсол, З. Карпенко, А. Кравченко, В. Мунтян, Т. Лехіцького, Г. Татаурової, О. Онаць, М. Топузова, В. Прокопчук, О. Рябченко, І. Шмиголя та ін. Ключові положення формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності знаходять своє відображення в наукових студіях, присвячених загальним проблемам особистісно-професійного розвитку майбутнього педагога О. Молчанюк, Т. Розвадовської, М. Садової, О. Смально, М. Сметанського, С. Соломахи, В. Фурмана, Г. Цветкової, М. Шеяна, П. Ясінця, К. Фрейзера, Е. Глазельфельд, Р. Глайз, М. Ромеро та ін.

Аналіз наукових джерел не виявив спеціальних досліджень, які безпосередньо стосуються проблеми формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності студентів педагогічного коледжу. Вивчення досвіду діяльності педагогічних коледжів переконує, що наразі в українському науковому дискурсі відсутні дослідження проблеми формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності в студентів педагогічного коледжу, розвиток професійно-відповідального ставлення до педагогічної праці здебільшого відбувається спонтанно, без систематичної і цілеспрямованої роботи зі студентами в цьому напрямі. Потребують подальшої наукової розробки питання змісту і особливостей відповідального ставлення майбутнього педагога до професійної діяльності, критеріїв, показників і рівнів її розвитку, етапів формування, педагогічних умов цілеспрямованого розвитку цієї якості в закладі вищої педагогічної освіти. З огляду на це важливого значення набуває трансформація змісту професійної підготовки здобувача вищої освіти, в якій відбувається розвиток його самопізнання, самодіяльності, саморегуляції, самореалізації і самовдосконалення. Сформуванати відповідальне ставлення до педагогічної діяльності студента педагогічного коледжу можливо лише за умови його включення в такі види діяльності, які стимулюють розвиток суб'єктності, усвідомлення важливості дотримання етичних норм професійної поведінки, критичного мислення, професійної ідентичності, ціннісного ставлення до педагогічної праці та історичної місії вчителя.

Аналіз теорії і практики виховання здобувачів освіти у педагогічному коледжі виявив низку суперечностей, які зумовлюють актуальність дослідження проблеми формування відповідального ставлення студентів до педагогічної діяльності:

- між соціальним запитом на підготовку фахівців з високим рівнем професійної відповідальності й недостатньою теоретичною і практичною розробленістю цієї проблеми;

- між потенційними можливостями ефективного формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності студентів педагогічних коледжів в освітньому середовищі педагогічного ЗВО і відсутністю науково обґрунтованої моделі і педагогічних умов його формування;

- між домінуючою спрямованістю освітнього процесу на оволодіння студентами теоретичними засадами відповідальної педагогічної діяльності і недостатньою розробленістю методичного забезпечення набуття практичного досвіду відповідальної професійної поведінки.

Саме актуальність проблеми, її недостатня теоретична і практична розробленість у педагогічній науці зумовили вибір теми дослідження.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано в контексті досліджень Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського як складової науково-дослідної теми кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами «Педагогічний супровід особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя» (0119U102999) та кафедри дошкільної освіти «Підготовка фахівців дошкільної та початкової освіти в умовах інтеграції України в Європейській освітній простір» (0121U109684). Тема дисертаційного дослідження затверджена на засіданні Вченої ради Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол №4 від 24 жовтня 2018 р.) та узгоджена в бюро Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол №5 від 24 вересня 2019 р.).

3. Наукова новизна результатів дослідження полягає у тому, що *вперше*: теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності у студентів педагогічного коледжу (організація педагогічного супроводу становлення суб'єктної позиції для формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності; моделювання ситуацій відповідального вибору в кожному з періодів професійного становлення майбутнього педагога; створення в освітньому середовищі педагогічного коледжу системи взаємодії між суб'єктами освітнього процесу, що сприяє інтеріоризації досвіду відповідальної поведінки); *визначено* критерії (когнітивний, мотиваційний, аксіологічний, діяльнісно-стратегічний, вольовий), показники та рівні (рефлексивний, виконавський, формальний) сформованості відповідального ставлення до педагогічної діяльності у студентів педагогічного коледжу; *уточнено* зміст понять «відповідальне ставлення до педагогічної діяльності», «педагогічна відповідальність вчителя», розроблене авторське визначення поняття «відповідальне ставлення до педагогічної діяльності студентів педагогічного коледжу»; *подальшого розвитку набули* форми і методи формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності студентів педагогічного коледжу.

4. Теоретичне та практичне значення результатів дослідження полягає у відборі і систематизації діагностичного інструментарію, що надає можливість здійснювати моніторинг формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності у майбутніх педагогів; у розробці і впровадженні в освітній процес педагогічних коледжів методичного забезпечення реалізації моделі і педагогічних умов формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності майбутніх педагогів; розробленні і використанні в освітньому процесі

педагогічного коледжу методичних рекомендацій щодо успішного формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності здобувачів освіти.

5. Використання результатів роботи. Результати роботи впроваджено в освітній процес Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/20 від 20.09.2022 р.), Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка № 39/22 від 01.09.2022 р.), Комунального закладу «Балтський педагогічний фаховий коледж» (довідка № 470 від 19.10. 2022 р.), Комунального закладу «Вінницький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж» (довідка № 110/22-03-28-03 від 31.10.2022р.).

6. Особиста участь автора. У статті «Технологія формування професійної відповідальності майбутнього вчителя», написаної у співавторстві з Давидюк М.О., полягає в розробці принципів відбору змісту професійної освіти, що сприяють розвитку професійної відповідальності педагога, у систематизації та доведенні ефективності методів і прийомів навчання, спрямованих на розвиток відповідального ставлення майбутніх педагогів до педагогічної діяльності. У статті «Булінг проти вчителя: формування відповідальності суб'єктів освітнього процесу», написаної у співавторстві з М.О.Давидюк, особистий внесок дисертантки полягає у спробі сформулювати цілісне бачення проблеми професійної етики крізь призму відповідального ставлення вчителя до діяльності в ситуаціях булінгу, спрямованих проти нього. У посібнику «Блокнот абітурієнта: п'ять перших кроків», написаному у співавторстві, дисертантці належить розробка діагностичного інструментарію для майбутніх абітурієнтів, що відчують труднощі у професійному виборі.

У праці «Особливості розвитку професійної відповідальності майбутнього вчителя в умовах дистанційного навчання» (2021) дисертантці належить визначення та представлення особливостей реалізації педагогічних умов формування професійної відповідальності майбутнього вчителя в умовах дистанційного навчання. У публікації «Розвиток відповідальності молоді як педагогічна проблема сучасності» (2019), написаних у співавторстві з науковим керівником Давидюк М.О. та Подуфаловим А.І., дисертантці належить частина праці, в якій обґрунтовано сутність та зміст відповідальності як психологічного феномена.

У розділі колективної монографії «Особистісно-професійний розвиток майбутніх фахівців: діалог зі стейкхолдерами» «Формування правової культури і професійної відповідальності вчителів інклюзивного закладу освіти», написаному у співавторстві з науковим керівником Давидюк М.О. та Дорошук М.Г., особистий внесок здобувача полягає у виокремленні структурних компонентів професійної відповідальності педагогів інклюзивного закладу освіти і визначенні специфіки прояву цього особистісно-професійного феномена у різних педагогічних ситуаціях. У розділі колективної монографії «Інтеграція в європейський освітній простір: діалог зі стейкхолдерами» «Етичні виміри відповідального ставлення вчителя до педагогічної професії: європейський та американський досвід», написаному у співавторстві з науковим керівником Давидюк М.О., дисертанткою виконано огляд американських наукових публікацій, присвячених проблемі професійної відповідальності педагога.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі педагогіки, професійної освіти та

управління освітніми закладами Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. *Науковий керівник* – кандидат педагогічних наук, доцент *Давидюк Марина Олександрівна*.

Розглянувши звіт подібності щодо перевірки на плагіат, встановлено, що дисертаційна робота Подуфалової Катерини Юріївни є результатом самостійних досліджень, не містить елементів плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Дисертація характеризується єдністю змісту та відповідає вимогам щодо її оформлення.

7. Перелік публікацій за темою дисертації. За результатами досліджень опубліковано 15 наукових праць, з яких 3 – одноосібні, 2 – у співавторстві, 5 – тези доповідей конференцій, у т. ч. зарубіжних; 3 розділи у колективних монографіях (1 – одноосібний, 2 – у співавторстві). Практичний аспект дослідження представлено в розроблених методичних рекомендаціях для профорієнтації учнів старших класів «Блокнот абітурієнта: П'ять перших кроків», методичних рекомендаціях «Формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності».

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Подуфалова, К. Освітнє середовище педагогічного коледжу: складові ефективності. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»): журнал.*, 11(16). 2022. С.130-141. (видання індексується в базах даних Google Scholar, Research Bible та Index Copernicus (IC). Внесений до переліку фахових видань України, категорії «Б»). Посилання на публікацію <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/2695>

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-11\(16\)-130-141](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-11(16)-130-141)

2. Podufalova, Kateryna. The formation of professional responsibility among future teachers: methods and technique. *Modern Science. Moderni veda. Praha. Ceska republika, Nemoros*, 5. 2021. С. 78-85. <https://sried.in.ua/modernscience>

3. Подуфалова, К. Професійна відповідальність педагога: контексти наукової інтерпретації (американський досвід). *Гуманізація навчально-виховного процесу*, (1 (101)). 2022. С.67-77. (Внесений до переліку фахових видань України, категорії «Б»). Посилання на публікацію <http://gnvp.ddpu.edu.ua/article/view/264941#>

DOI: [https://doi.org/10.31865/2077-1827.1\(101\)2022.264941](https://doi.org/10.31865/2077-1827.1(101)2022.264941)

4. Подуфалова, К. Ю., Давидюк М.О. Булінг проти вчителя: формування відповідальності суб'єктів освітнього процесу. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць*, 56. Київ-Вінниця. 2020. С.104-113. (індексується у наукометричній базі даних Google Scholar, Index Copernicus International, Україна наукова. Внесений до переліку фахових видань України, категорія «Б»). Посилання на публікацію <https://drive.google.com/file/d/1a-4ObfdCl9-faJ474Nc69zQ911PUvNpw/view>

DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2020-56-104-113>

5. Подуфалова, К. & Давидюк, М. Технологія формування професійної відповідальності майбутнього вчителя. *Українська полоністика*, 19. 2021. 168-176. (індексується у наукометричних базах даних Index Copernicus, Ulrich's

Periodicals Directory, Citefactor, Google Scholar, внесений до переліку фахових видань України). Посилання на публікацію <http://polonistyka.zu.edu.ua/article/view/250229>

DOI: <https://doi.org/10.35433/2220-4555.19.2021.ped-6>

Опубліковані праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Подуфалова, К. Ю. Структурні компоненти відповідальності особистості: проблеми визначення. *Multidisciplinary academic notes. Theory, methodology and practice*, 27. 2022. 289 с. DOI:10.46299/ISG.2022.1.27

7. Подуфалова, К. Ю. Освітнє середовище педагогічного коледжу: зміст, функції, ресурси. *PROBLEMS OF THE DEVELOPMENT OF MODERN SCIENCE*, 34. 2022. 231 с. DOI:10.46299/ISG.2022.1.34

8. Давидюк, М. О. & Подуфалова, К.Ю. Особливості розвитку професійної відповідальності майбутнього вчителя в умовах дистанційного навчання. *Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя: Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*, 2021. С.147-152. Посилання на публікацію: <http://surl.li/dokji>

9. Подуфалова, К.Ю. Діагностика професійної відповідальності студентів педагогічного коледжу. *Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя: Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*. 2020. С.161-166. Посилання на публікацію: <http://surl.li/dokjp>

10. Давидюк, М.О., Подуфалов, А.І., Подуфалова, К.Ю. Розвиток відповідальності молоді як педагогічна проблема сучасності. *Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*, 2019. С.59-62. Посилання на публікацію: <http://surl.li/dokjt>

11. Подуфалова, К. Ю. Формування професійної відповідальності майбутнього вчителя: практичні аспекти. *Особистісно-професійне становлення майбутнього педагога: кол. монографія / Акімова О., Галузяк В.[та ін.]*. Вінниця: «Твори». 2020. 228 с <http://surl.li/dokjw>

12. Давидюк, М.О., Дорошук, М.Г., Подуфалова, К.Ю. Формування правової культури і професійної відповідальності вчителів інклюзивного закладу освіти. *Особистісно-професійний розвиток майбутніх фахівців: діалог зі стейкхолдерами: монографія / Упорядники: Акімова О.В., Фрицюк В.А.* Вінниця: ТОВ «Друк». 2021. 392 с. Посилання на публікацію: <http://surl.li/dokke>

13. Давидюк, М.О., Подуфалова, К.Ю. Етичні виміри відповідального ставлення вчителя до педагогічної професії: європейський та американський досвід <http://surl.li/dqcen>

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

14. Давидюк М.О., Подуфалова К.Ю. (2022). Блокнот абітурієнта: п'ять перших кроків. Посібник з профорієнтації. Вінниця. 32 с. URL.: https://vspu.edu.ua/faculty/pochat/kaf_pedagog/pdg_ab.php

15. Подуфалова К. Ю. (2023). Формування відповідального ставлення студентів педагогічного коледжу до педагогічної діяльності. *Методичні рекомендації*. Вінниця. 89 с.

ВВАЖАТИ, що дисертаційна робота Подуфалової К.Ю. «Формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності у студентів педагогічного коледжу» за науковим рівнем, практичною цінністю, змістом та оформленням відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради Закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44, а також напряму досліджень освітньо-наукової програми Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

РЕКОМЕНДУВАТИ:

Дисертаційну роботу «Формування відповідального ставлення до педагогічної діяльності у студентів педагогічного коледжу», подану Подуфаловою Катериною Юріівною на здобуття ступеня доктора філософії, до захисту.

Головуюча публічної презентації:
доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка кафедри педагогіки,
професійної освіти та управління
освітніми закладами

Ален

Ольга АКИМОВА

